

Subirachs, el s

Rafael Subirachs, el més "silenciós" i segurament el més prolífic de la nostra gent de música, n'ha fetes dues de grosses en els darrers dies. L'una, gairebé silenciosa, treure a les botigues dos discos compactes d'homenatge a Carles Riba, *Cants de la partença, l'absència i el retorn*, sobre 24 de les *Estances* de l'instituit.

L'altra, una mica publicitada, l'estrena amb Maria del Mar Bonet a Vic dels *Cants d'Abelone*, ara amb text de Joan Vinyoli, que vol ser més un espectacle dramàtic que no pas un recital musical: la importància que s'hi dóna a l'atrezzo, l'escenografia, els llums i la direcció d'escena bé ho demostren.

L'interès, la passió si es vol, de Subirachs tant per Riba com per Vinyoli no és ni nova ni única; de tota la nostra gent de música deu ser el més imbuït tant del paper "clàssic" de l'artista, com de l'actualitat en què es mou —Subirachs demostra any rere any, i ja en fa trenta, que no hi ha clàssic que no hagi estat contemporani dels seus.

El caràcter i la publicitat. Dels "silencis", de les llargues absències de Subirachs de l'actualitat informativa se n'han donades dues raons principals, la del seu caràcter retret, aïllat, concentrat. Reconsagrat. I l'altra, la d'una estratègia d'ell mateix, que consistiria a no ser-hi mai perquè se'l trobi a faltar.

A la manera del nord-americà John D. Salinger, autor de *L'ingenu seductor, Fanny i Zooey, Pugeu la biga mestra, fusters*, de qui no se'n té ni fotografia, que prohibeix cap imatge que no sigui el títol net i pelat a les cobertes dels seus llibres, com bé saben els lectors de la MOLU.

El caràcter efectivament és reconsagrat, i una campanya d'imatge és sempre una campanya d'imatge, les unes més originals que no les altres. Hi deu haver, també, que algú que com Rafael Subirachs s'hagi proposat, de molt jovenet i per damunt de tot, de dedicar-se a la música sigui com sigui i en el terreny que més l'atrapi en cada etapa de la seva vida, per força no pot dedicar-se a gaire cosa més —de cap manera va ser notícia, i després ja parlarem de què.

Un text. Com és Subirachs, ho deixa bastant clar un quadern que acaba d'escriure i que acompanya els *Cants de la partença, l'absència i el retorn*, de Carles Riba. Quadern exhaustiu, proveït d'un preàmbul il·luminador: "En la meua darrera campanya promocional

Coincidint amb el retorn per al gran públic de l'imprescindible Rafael Subirachs, Ramon Barnils en fa un repàs musical exhaustiu.

de *Miralls* em vaig fer el propòsit de preparar personalment el dossier informatiu per a ús de la premsa", no sense abans excusar-se'n; i proveït també de les raons dels *Cants*; d'una fitxa professional; de la llista de poetes als quals ha posat música; d'una divisió de la seva música en cinc *opus*: música popular i de cantautor, de cambra per cant i piano, coral, instrumental contemporània (1978-1983) i drames musicals. I d'una impagable *Guia situacional (Afegitó amb opció de llegir si es vol)*, en què s'explicava sobre música popular moderna i música de sala de concerts; descripció i anàlisi del món dels músics, dels productors i organitza-

enci, la música

dors del fenomen musical —“amb els quals em trobo interrelacionat i que necessito per a la producció de la ‘meva’ música”—; música catalana i música en català; descripció i anàlisi del consum musical i sobre la manera de “sentir” la música a Catalunya; i: “Recapitulació, la meva opció de músic com a conseqüència”.

I d'un “*curriculum vitae* cronològic”, que ens limitarem a glossar, proveïts entre d'altres d'una llarguíssima conversa inèdita d'ara fa dos anys. Sobretot, d'un també llarguíssim interès pel personatge i l'obra.

A Montserrat comença nostra història.

Rafael Subirachs ha tornat a ser notícia per la seva producció artística: dos discos compactes i un espectacle dramàtic reforcen la seva inqüestionable personalitat musical.

CARME PUÉRTOLAS

Subirachs va ser escolanet de Montserrat: una aspiració que durant la primera meitat d'aquest segle imprimia caràcter i marcava una diferència. Ara que s'ha posat de moda —a les botigues— el cant gregorià, no farà res de recordar que són moltes les famílies del Principat que el primer disc que van comprar va ser un disc de la botiga de records del monestir de Montserrat: alguns dels discos gravats per l'Escolania, pels monjos. Subirachs, escolà de 1958 a 1961, deu ser entre aquelles primeres veus enllaunades que van estrenar molts dels primers tocadiscos i alguna de les darreres gramoles del país.

El 1967 entra en els Setze Jutges amb el número quinze. Els altres dos petits eren Maria del Mar Bonet, ara l'altra protagonista dels *Cants d'Abelone*, i Lluís Llach. Aquest mateix any enregistra els dos primers discos; tan ràpid perquè la Nova Cançó era l'arma número u de què es disposava en aquells anys, la més difícilment perseguible tot i la insana persecució de què fou objecte, la més eficaç de les tolerades de cara a l'eixoriment de la massa de la ciutadania.

El 1968 comença a posar música a poemes de Miquel Martí i Pol, un dels poetes que més quantitativament i més constantment ha musicat. Alguns experts ho atribueixen al fet que el poeta és també de la Plana de Vic, com Subirachs, i Subirachs és prou conegut pels llargs anys de concentració en aquest espai geogràfico-humà. Nogensmenys, el mateix any treu un disc on posa música a versos de Joan Salvat-Papasseit.

Carner, sempre. I a poesies de Carner: poeta permanent de Subirachs, fins al punt que ha fet quatre “quadres musicals dramàtics” sobre els cants tercer i sisè dels que componen *Nabi*, la principal obra del poeta i una de les més importants de la nostra literatura. Aquesta música és inèdita.

En aquests anys Rafael Subirachs va ser una de les estrelles de *Radioscope*, el programa de Salvador Escamilla, però això, no cal ni dir-ho, és un clàssic.

Poca gent sabia el 1969 qui era, què distingia Gabriel Ferrater: no es va suïcidar fins el 1972. Aquell any Subirachs va posar música a nou dels seus textos, en el cicle “*Exeunt personae*”, que va editar fins 1991 en els dos discos *Miralls*. I també és 1969 quan comença a fer feines per a la televisió: compon i interpreta música per al pòrtic de la sèrie *Gerona*, de Sergi Schaff, que va passar Televisión Espanola.

Televisió. I què més. Hi ha una relació professional de Subirachs amb la televisió. Expliquem-ne una altra: en una actuació de Subirachs a Santa Maria de l'Estany, preparada com totes les seves amb cura: la música, l'escenari, l'ambient, l'atmosfera, hi aparegué un equip de televisió. En aquells temps com ara, i amb raó estadística, els professionals de la televisió es consideraven amos i senyors únics de tot; si la televisió amb democràcia té un poder relativament absolut, en dictadura aquest poder és absolut del tot.

Sacrilegi imperdonable: en plena església, Subirachs va interrompre l'actuació i en va fer fora l'equip de televisiu; ell personalment, en veu alta i desplaçant-se fins a l'indret ocupat per l'omnipotent equip. El qual, vint anys després, segur que encara no s'ho creu i que probablement no s'hi ha tornat a trobar.

Poca gent sap que Subirachs és home de teatre: fundador i actor de La Gàbia de Vic, per als espectacles del qual també ha fet músiques.

Uns segadors per a uns joves. El 1975, a l'estiu, es produeix un dels moments menys desconeguts, i dels més significatius, de les accions musicals de Rafael Subirachs. Actuava a les "Sis hores de Canet", que veien tota mena de músiques, preferentment les més de moda, ja que el públic hi era jove. Aleshores va sortir Subirachs amb la sola guitarra i es va posar a tocar i a cantar un romanç del segle XVII, "Catalunya comtat gran", font d'*Els Segadors*, actual himne oficial de Catalunya. El públic immers en una altra música i endut per una altra ona, va haver de començar a xiular i a donar mostres de disconformitat amb aquella "antigalla". Subirachs va anar fent, i a mesura que anava fent s'anaven apagant els signes de contrarietat. Fins que es va fer silenci. Fins que van començar les mostres d'atenció, després d'entusiasme i, finalment, de la més llarga aprovació del festival. El fet, del qual els partits anomenats progressistes n'haurien pogut treure preciosíssimes conclusions, i prudentíssimes línies d'estratègia per al futur que s'acostava, el registren en directe el disc *Bac de Roda*, i el reportatge cinematogràfic *Canet rock*, de Francesc Bellmunt. No se'n van treure conclusions ni estratègies gairebé evidents, de manera que ja fa vint anys que només tenim Pujol.

El nostre músic es va involucrar en l'Assemblea d'Actors i Directors, el 1976, l'endemà de la fi de la dictadura, i va participar en els primers irrepitibles, inoblidables, avui més enyorats per més necessaris que mai festivals de música, teatre i dansa del Grec.

El 1978, un recital que representa la quinta essència de Subirachs: al Saló del Tinell del

Palau Reial de Barcelona, amb ell i la seva veu, música de percussió amb fustes, i poemes d'Ausiàs Marc, Jordi de Sant Jordi i Francesc de la Via.

L'escenari, la nuesa, el "silenci", la profunditat de música i text. L'elegància dissimulada en austeritat. Les cançons són les del disc *Si com l'infant quan aprèn de parlar*.

I llavors comença a fer sentir la seva música instrumental contemporània, una altra secció de la fèrtil, ubèrrima producció de Subirachs: *Trio Béla*, per a Béla Bartók.

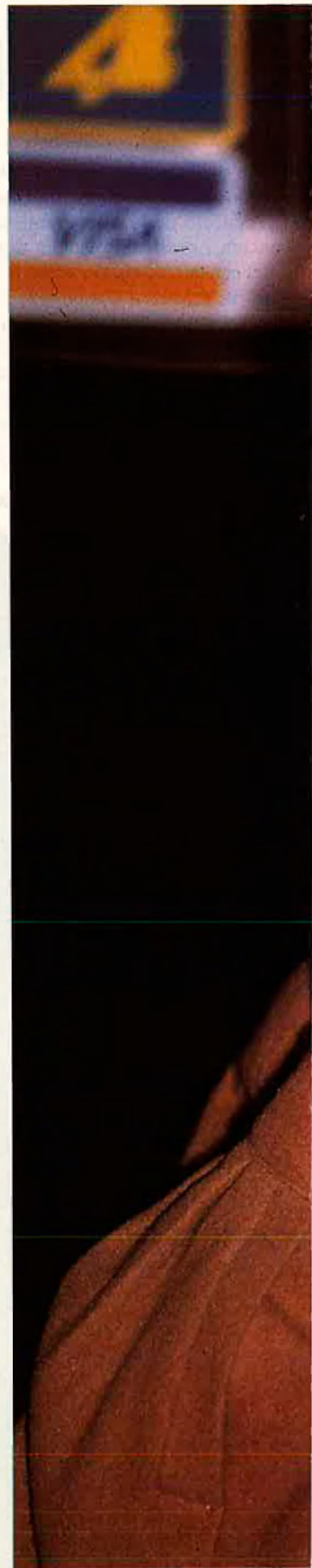
(Devia ser per aquesta època quan el músic mantenia relacions amb una dona francament respectable, brasilera. S'entenien, sense haver-ho volgut, en una barreja de català, espanyol i portuguès progressivament més única i més diferenciada, original i pròpia d'ells dos, que ni el més acostat dels testimonis de la parella no van poder entendre mai. Però era música.)

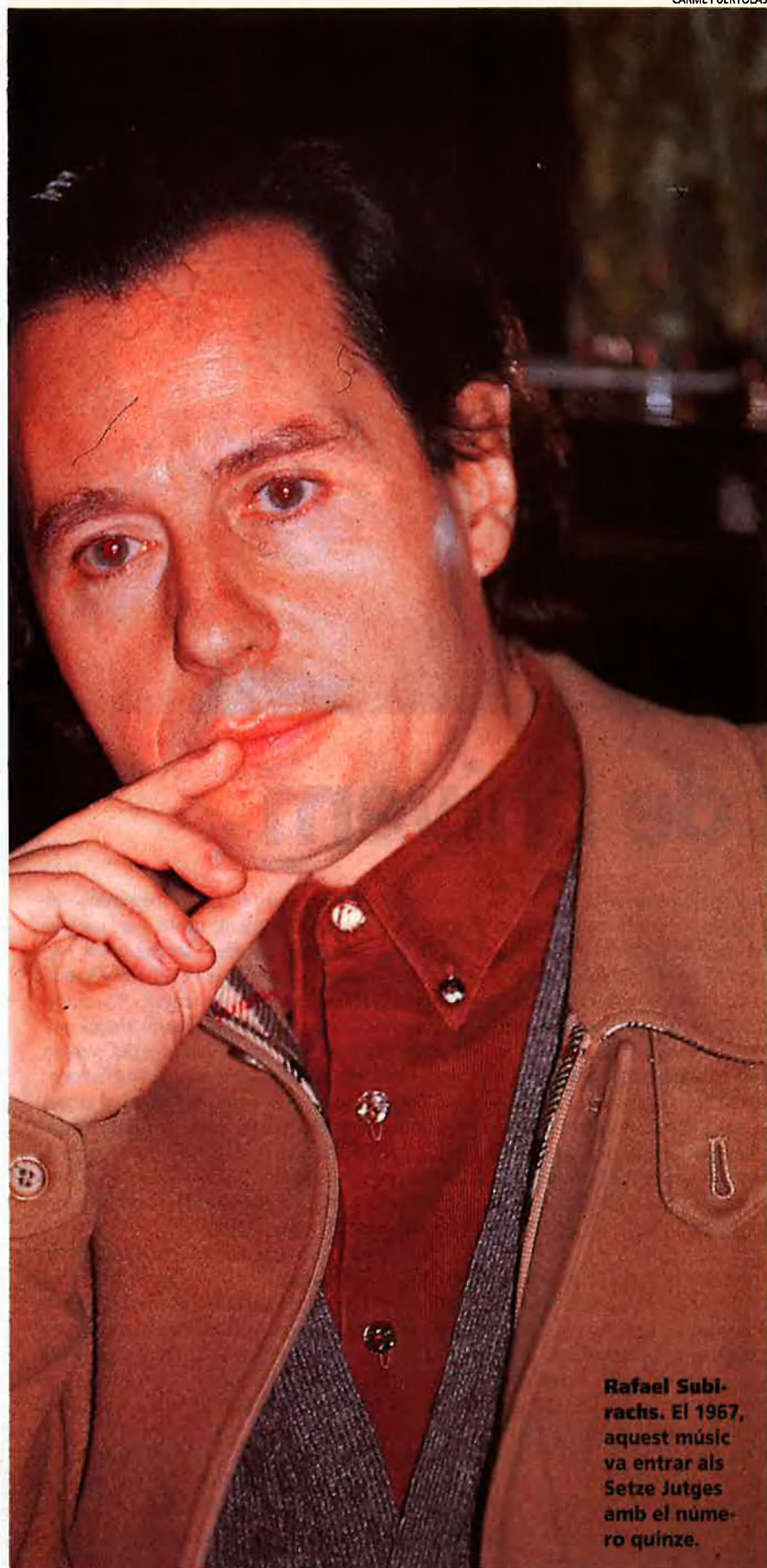
Miró, Cesc Gelabert, la Fura, Perejaume. I el 1981, *Morí el Merma*, de Joan Miró, Putxinel·lis Claca, Rafael Subirachs i estrenada al Liceu. "Música concreta i so elaborat per mitjans instrumentals escenogràfics i executats pels mateixos ninotaires", diu la guia.

I fa, i farà, de concertista de piano: monogràfics interpretant Erik Satie, Mozart. I més endavant les *Variacions Goldberg*, de Bach. I la *Música callada*, de Mompou. I les *Variacions Diabelli*, de Beethoven.

El 1982, quan el desencís —dels encisats pels encisadors que no van aprendre d'encisar amb Subirachs a Canet de Mar el 1975—, Subirachs funda una de les seves obres més estimades, per ell i pels que les han seguides, i de llarga durada: el Cor Calenda Maia, de l'escola de Música de Zeleste. Calenda Maia ha fet des de recitals únics, mig amagats, incògnits, inoblidables —*Passeig d'Aniversari*, amb versos de Vinyoli, Cardedeu—, fins actuacions a televisió, gravació de discos, participació en festivals. Diu molt en favor de Mont Plans, abans estrella de La Cubana, una de les Teresines, avui amb Dagoll Dagom, que fos una veu predilecta de Rafael Subirachs. El Cor Calenda Maia no en tenia mai prou, i després d'assajar al Zeleste del carrer d'Argenteria, se n'anava a fer la darrera copa al bar Lola —res de televisió, res de música— de darrere Santa Maria del Mar. Hi reposaven cantant òpera, sarsuela, cuplets. La bohèmia feliç.

Vinyoli, Cardedeu. El 1984 es torna a trobar amb Maria del Mar Bonet, companya amb Llach de les seves primeres actuacions amb els Jutges, disset anys abans. Música i assagen els *Cants d'Abelone*, poema de Joan

Rafael Subirachs. El 1967, aquest músic va entrar als Setze Jutges amb el número quinze.

Vinyoli, estrenat deu anys després, l'altre dia, a l'Atlàntida de Vic. Aquest any és per a Vinyoli: també comença la música per a *Passeig d'Aniversari*, que ha anat provant llargament –Cardedeu; plovia; era a l'església; gravació subreptícia: la casset més tendra.

El 1985, TV3 li passa *Peces Còsmiques*, en col·laboració amb el pintor Perejaume, el ballarí Cesc Gelabert, la Fura dels Baus. Massa d'hora per a tan poca televisió, massa tard per a tan poca cultura televisiva com ara.

En aquelles dates la policia espanyola va trobar, perdut, i va pescar del riu el cos de Mikel Zabalza, conductor d'autobús, nacionalista basc. Va dir la policia que segur que hi acabava de caure, al riu, mentre que les mossegades de peix en el cadàver demostraven tot el contrari. No hi va fer res, no se'n va saber res, no se n'ha tornat a saber mai res. Ah, el dia que s'alcin les catifes... Per si hi ha cap interessat, Rafael Subirachs va compondre *In memoriam Mikel Zabalza, ars paraphonica*, música per a un campanar i cinc bateries "disseminades al voltant del públic". Subirachs va muntar el campanar, i en va tocar les campanes, a la nua basílica de Santa Maria del Mar, i va disseminar les bateries al voltant i al darrere del públic. Un altre espectacle essencial, net, silent, elegant, arrabassador.

Una orquestra per al segle XXI. I música per a *La filla del Carmestí*, de Josep Maria de Sagarra. I per *La complanta del comte Arnau*, de Segimon Serrallonga, interpretada amb Maria del Mar Bonet a Sant Joan de les Abadesses. I una òpera: *Nàufrags*, lletra i música. I versió per a cant i piano de les *Kindertotenlieder*, de Gustav Mahler.

La música dels *Cants de la partença, l'absència i el retorn*, ara editats, la va compondre el 1989, sobre vint-i-quatre de les *Estances*, de Carles Ribà. I l'any següent, la ja esmentada música per al *Nabí*, de Carner. I el 1992 el preludi i el "Cant de benvinguda", dels Jocs Paralímpics de Barcelona 92. Lletra de Martí i Pol, comprensiblement.

Conten que una vegada l'Ajuntament de Barcelona es va interessar per l'obra de Rafael Subirachs; que a aital senyor va oferir una composició que requeria una orquestra d'un centenar de músics; i tant, a tal client, tal obsequi.

L'Ajuntament no va estar a l'altura. També es diu que tampoc el seu públic no està a l'altura de Rafael Subirachs. Segurament a ell li importa, aquesta falta d'harmonia. El que és segur és que continuarà, sol o en companyia, abrigat o al ras, donant-se i donant-nos tot allò que té: música, silenci. **Ramon Barnils**